

UČITELJSKI

T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

V Ljubljani 15. maja 1867.

List 10.

N a p r e j !

(Za učiteljski zbor spisal J. L.)

„Naprej, naprej z omiko, kajti v omiki je moč!“ To je mogočno geslo vseh národov. Vsak izobražen človek spozná, da brez splošne omike tudi ne more biti občnega blagostanja. Vsakdanja skušnja nam kaže žalostno resnico, da neomikani, pa še hujši na pol omikani, so le materialisti, katerih misli ne segajo čez okusno jed in pijačo. Taki ljudje ne storijo ničesar za občni blagor, pa še zasmehujejo tiste, ki se poganjajo za boljše misli. Le omikan človek je zmožen, da more vse, kar zna in ima, vse svoje premoženje posvetiti reči, ktera mu je pri sercu. Kakor posamesni človek, tako je tudi le tisti národ pripravljen vse darovati za občni blagostan, za blagor svoje domovine, kateri je na višji stopnji prave omike. Omikan národ, če je tudi majhen, je nepremagljiv. Omika človeka bolj in bolj povzdiguje do njegovega pravega namena — da se bliža celó Bogu po zveličarjevih besedah: „Bodite popolnoma, kakor je vaš Oče v nebesih popolnoma!“

Da se pa človek more bližati svojemu pravemu namenu, ga je obdaril Bog z mnogoverstnimi sposobnostimi in spretnostimi na duši in na telesu. Dal mu je pomočke, da žlahtni serce, bistri um in yterjuje voljo. Vžil mu je tudi nevgasljivo žejo po resnici. Čim bolj se poslužuje človek teh pomočkov tim ložeje in hitreje napreduje na poti splošne omike. Noben človek se ne sme odtegovati tej božji naredbi. Kdor pa se, posebno se-

danji čas ne izobražuje, zaostaja, ter se počasi zaziblje v nekako omamljivo spanje, iz kterega se javeljne kedaj izdrami. Tako spanje pa ni le samo velika zamuda, ampak škoduje tudi drugim, ker ovira prosto gibanje na poti prave splošne omike. Stoječa voda se okuži, — zrak ki se ne vetri, se spridi — ravno tako je tudi z dušnimi močmi: če se ne vadijo, oslabé in sčasoma celó oterpnejo in se popolnoma uničijo. Noben tudi naj bolj priprost rokodelec ne sme ostajati pri tem, kar se je nekdam učil pri svojem mojstru; marljivo mora opazovati vse nove znajdbe, kolikor segajo v njegovo poslo, ter se mora po njih ravnati, ako hoče, da ga ljudje spoštujejo in mu zaupajo. Tako je z vsakim stanom. — Človeški duh nikdar ne počiva; vede in znanosti se vedno razširjajo; kar so iskali predniki, to iznajdejo potomci, in ti zopet puščajo svoje umotvore svojim naslednikom v poduk in porabo. Kdor ne gre naprej, je že daleč zaostal; težko bo došel tiste, ki marljivo napredujejo po poti do izobraženosti.

Sploh dognana in spoznana reč pa je, da so dobre, narodne šole prava podlaga pravi splošni omiki. Šolski učitelj je tedaj prvi, ki dela za ljudsko omiko. Njemu je Bog izročil naj dražje blago. Postavil ga je v svoj dragi vert, kjer rastejo nježne mladike, mladenči in deklice, ter mu je ukazal, da naj jih obdeljuje, varuje, in vterja, — z eno besedo: da jih tako redí, da jih nagiba in jim vkorenini pravo podlago za časno in večno srečo. Al ni to naj zlahtnejši posel v človeški družbi? Kako imeniten je tedaj učiteljev poklic, kako sveta njegova naloga, kako lep je sad njegovega prizadetja za prihodnost národovo in za srečo vsega človeštva! Da pa učitelj more svojo imenitno nalogo tudi tako imenitno, t. j. spešno spolnovati, ni še dovolj, da se je za svojo službo pripravljaval v pripraviški šoli; on mora z duhom časa neprenehoma napredovati, se bistriti in tudi skrbeti za svoje serce, da se vedno bolj zlahtni, ker um brez dobrega serca tudi kaj ne koristi.

Če se že od kmeta in drugih prostih stanov zahteva, da naj napredujejo, s koliko večjo pravico se tedaj to sme od učitelja tirjati. Ni dovolj, če je učitelj v naukih, v kterih pouččuje, dostojno izobražen, nego prisvojiti si mora tudi ved in znanosti, kterih tirja sedanji čas od omikanega človeka. Kar je otroku dosti, je, se vé da, učitelju premalo.

Pervo naj bolj potrebno za učitelja je, da ga ljudje spoštujejo in čislajo. Dokler pa učitelj zanemarja sam svojooliko, ga ljudstvo ne bo spoštovalo. Mnogokrat mladi učitelj, ker mu ni mar izobraževati se, zavoljo dolgega časa ne vé, kaj bi počel, tedaj začne pohajkovati in hoditi s slabimi tovarši. „Slaba tovaršija pa je poštenja morija“, in kdo bi učitelja tudi še spoštoval, ako se sam ne spoštuje?

Ako malar ali slikar iz nevednosti ali nepazljivosti pokvari svojo slikarijo, vzame drugi kos platna; če podobar dleto pregloboko zasadi in si delo skazi, si dobi novo ploščo; oba začneta zopet delati, in sicer bolj pazljivo. Pri odgoji pa je drugače. Nevednost in nemarnost imate dolgo, dolgo žalostne nasledke. Slab zdravnik pokoplje djanja svoje nevednosti, in trava raste po njih; brezvestnega odgojitelja pa tožuje veliko nesrečnežev, ki medlijo po jetnišicah.

Da si učitelj ne bo nakopal take grozovite odgovornosti na glavo, je treba:

1. da se нравno izobražuje. Nравnost daje odgojitelju tisto veljavo, brez ktere se pri vzrejevanji le malo ali celó nič ne opravi. Učitelj, če ravno ni kaj posebno učen, bo s pobožnim in dobrim srcem pri vzrejevanji več opravil, kakor tisti, ki je sicer na videz izobražen, pa nima prave znotranje vrednosti — dobrega serca. Živa vera naj bo njegova najzvestejša prijateljica. Veliko truda, malo kruha, dosti dela in terpljenja, pa nič hvaležnosti, ne od otrok, ne od staršev je žalostna osoda učiteljeva. Kdo ga bo tolažil in vnemal za njegov poklic, če ne vera? Vera mu daje moč, da vse težave iz ljubeznji do otrok prenaša; ona mu kaže unkraj pozemeljske minljivosti boljšo domačijo, kjer nas ne bodo slavili trohljivi spominki, in tudi ne drugačastna znamenja, — svest, da smo delali za blagor človeštva, bode naše naj lepše plačilo. Vera učitelja tudi spodbuja, da ne sme pustiti rujaveti svojega talenta; velevala mu, da naj vedno hrepeni po večji popolnosti na duši in telesu. Učitelj brez vere nima pravega staljšča; njegov nauk je puhlo zernje, ki nima moči, da bi se izcimil. Kdor druge uči, kako naj bodo, naj bo tudi sam tak, kakor tirja, da bi bili drugi. Kdor lepo uči, sam pa nasprotno živi, opravi pri podučevanju prav malo, ali celó nič. Vse učiteljevo djanje in nehanje naj bo otrokom vodivna zvezda, ktera jim naj sveti v raznih razmerah v življenji. Otroci opazujejo učitelja ne le pri podučevanju, marveč

tudi zunaj šole gledajo na njegovo obnašanje. Brez zgleda je beseda véla“. „Dober zgled je naj boljši katekizem za otroke“ (škof Sailer). — Učitelj naj se tedaj tudi marljivo uči keršanskega nauka, da bo tudi sam pregret s tem, s čimur ogreva mladino.

2. Učitelj naj se uči tudi ljudi poznati. On mora vediti, kako se razvija človek na duhu in telesu. Naše domače slovstvo še vedno pogreša knjige o človeku (antropologii), ktera bi nam pri odgojevanji naše mladosti toliko koristila. Opazuje naj učitelj sam otroke pri uku in igri, kako se razcvetajo duševne moči, kako se razvija njih značaj, kako se vedejo pri strahovanji, kakšen sad rodi kaznovanje i. t. d. Še tudi potem, ko otroci zapusté šolo, jih učitelj ne sme pustiti iz oči. Gleda naj pazljivo, kako se obnašajo v raznih razmerah v življenji. Take opazke naj si marljivo spisuje v poseben zvezek, kar mu je potem dobro vodilo v zgledih za celo življenje.

3. Učitelj naj se marljivo uči pedagogike starih in novih časov. Čeravno ostanejo splošna pravila didaktike v obče vedno ene in tiste, se je v novejših časih vendar to pa uno, če ne zboljšala, pa vendar spremenilo. Skušnja uči, da tam, kjer se previdno podučuje, se v enem letu več opravi, kakor pri nerodnem podučevanju več let. Kteri niso nikdar slišali in vidili kaj enakega, se čudijo; nam pa ne sme biti nič novega. Neogibno je treba prebirati podučne spise in knjige, ter posnemati, kar je spretnega. Ni posebna umetnost, če otroka naučiš, da ti bistro odgovarja in poslušavcem zadostuje; toda vsega človeka primerno izobraževati, ter mu polagati pravo podlago za njegov edini namen na tem in unem svetu, to je umetnost, to se pravi previdno in spešno podučevati. Čim dalje če odgojujemo, tim bolj spoznavamo, kako malo, malo premoremo v tem oziru, in kako živo nam je treba, da se nevtrudljivo poprijemljemo pravih vodil pri podučevanju. Učitelji in šolski domorodci, podpirajte svoj edini list, „Uč. Tovarša“!

Med nauki, ktere naj učitelj marljivo obdeljuje, je naš materni jezik ali slovenščina gotovo na prvem mestu. Vse podučevanje naj se stavi na podlago maternega jezika. Če hočemo veljati za prave, národne učitelje, je naša prva dolžnost, da se naučimo domači jezik popolno pravilno govoriti in pisati. Vsaki slovenski učitelj naj bi pridno prebiral Janežičeve in

druge dobre slovenske slovnice, „Jezičnik“ ali pomenke v slov. pisanji i. t. d.

Ni spretnejšega sredstva si likati jezik, kakor čitanje izverstnih spisov in pečanje z omikanimi ljudmi, kateri dobro govoré književni jezik. Čitanje je imeniten pripomoček, ki nam lika um in serce. Po branji se naučimo mnogo potrebnih ved, kajti v knjigah je marsikaj lepih zakladov, ktere so nam naši prednamci zapustili v porabo in podučenje. „Uč. Tovarš“, „Novice“, „Glasnik“, „Danica“, „Drobtinice“, „Cvetje iz domačih in tujih logov“ i. t. d., vsi ti domači časniki donasajo dovolj koristne šolske in lepoznavske tvarine. Naj bolj škodljivo pri branji je, če se le za tega del bere, da se bere, ali če se bere preveč na enkrat. Veliko knjig ne stori učenega moža, ravno tako tudi vedno čitanje ne. Bolje malo, pa tisto večkrat. Kdor veliko bere, pa tega, kar bere, ne premišljuje, mlati dostikrat prazno slamo. Vsaki spis se mora resno premišljevat, poiskati se mora v njem glavna misel. Pretehtujmo, kako bi se to ali uno še bolj na tanko, določno in jasno povedalo. Kedar kdo bere, naj bere vselej po kakem redu, pa ne zmešano, kakor bi se mu ravno poljubilo. Učitelj naj raji bere spise, ki obsegajo njegovo tvarino. Da pa si marljivi bravec več zapomni, naj si vse imenitnejše reči zapisuje v poseben zvezek. Po takem načinu se bravec vadi tudi v spisovanji, kar je mlademu učitelju še posebno treba, zakaj če nikoli ne poskuša napisovati svojih lastnih misli, bo kmali spoznal, da ga spisovanje težko stane. Lepo priložnost za take vaje mu ponuja priprava za šolski poduk. Naj svetejša dolžnost učiteljeva je, se z zapopadkom šolskih knjig dobro soznaniti. Čim večkrat učitelj berilno gradivo tehtno premišljuje, tim več lepega in koristnega dobí za se in učence, kar pa bi ne bilo, ako bi le poverhoma prebiral. Učitelj ima že marsikaj primernih domačih vodil za se in za učence. Tako je naš „Tovarš“ že marsikaj obdeloval, p. „Praktično slovensko - nemško gramatiko“, številjenje, berilne spise i. t. d. „Spisje za slov. mladino“ (Praprotnikovo) ima za učitelje in učence dovolj nalog. Brez te knjige bi ne smela biti nobena šola. *)

*) „Spisje za slov. mladino“ učitelji in učenci radi kupujejo; in ravno to, če pisatelj vidi, da se njegovo delo dobro speča, ga potem spodbuja, da dela še dalje za svoje pridne bravce.

Zemljepisje v ljudski šoli.

Stalne in premične zvezde.

O. Pojdi sim, in povej mi, kaj je Bog četerti dan vstvaril.

J. Vstvaril je tudi brezštevیلno lučic na nebu, ki nam po noči svetijo, svetle zvezde.

O. Da, prav si povedal, te zvezde nam po noči svetijo; so pa tudi naj boljši kažipoti in naj bolj zanesljiva ura po noči.

J. Tega pa ne morem razumeti; pot nam kaže bela cesta, in kedar hočem vediti, koliko je ura, grem pa pogledat na uro, katero imamo domá; pa sej tudi ura iz zvonika pové, koliki čas, da je.

O. Govoriš, kakor razumeš; kaj ne veš, da so se ljudje svojih umetnosti iz odprtih bukev, od stvarjenih reči, naučili, da so tedaj k naravi v šolo hodili; preden so pa ljudje znali čas meriti in ure narejati, so se pa ravnali po zvezdah, in so te nebeška znamenja sploh bolje poznali, kakor dan danes, ko se zanašamo na koledarje in ure, in ko nebo in njegova čuda poznajo in preiskujejo le bolj učeni zvezdoslovci. Kedar bo enkrat svetla noč, ti bom nekatere zvezde pokazal, da jih boš po imenu poznal.

Janezek željno pričakuje, kedaj da bode jasna, pomladanska noč, ker hrepenel je zvezde po imenu poznati; prvi jasni večer prosi očeta, da bi mu zvezde imenovali. Oče privolijo, ter mu razlagajo:

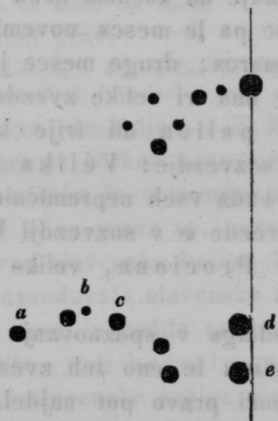
O. Ali vidiš svetlo zvezdo, ki se prva pokaže, ko solnce zatone. To je večernica; ta zvezda pa tudi zjutraj sveti in dan napoveduje, tedaj ji pravimo danica.

Drugi večer ko gledata na nebo, danice ni bilo več na istem kraju, ampak se je premaknila na nebu. Oče tedaj razlagajo:

O. Vidiš, danica in še nekatere druge zvezde niso zmirom na istem nebnem prostoru, ampak se premičejo, imenujemo jih torej premične zvezde, tudi planete; druge zvezde so pa zmirom na istem prostoru, in se v stoletjih kaj malega prestavijo na nebu, imenujejo se torej stalne ali nepremične zvezde; premičnice imajo tudi manjšo svetlobo od stalnic, ktere bolj

živo migljajo. In od teh, ti hočem danes nekaj povedati, da boš saj toliko od zvezdoslovja vedil, kakor čedniki, kateri dobro poznajo nekatere poglavitnih zvezd.

Naj poprej si zapomni tečajno (polarno) zvezdo (Polarstern); vidiš jo, tam na severnem nebu sama stoji, in se ne premakne! vidiš na severnem nebu Voznika ali Véliki voz (der grosse Bär) t. j. 7 zvezd tako le postavljenih

Če potegneš od zadnjih koles velikega voza šestkrat tako dolgo čerto, zadeneš ravno na tečajno zvezdo, ktera je zadnja v sozvezdji Malega voznika (Kleiner Bär). Oziraje se na tečajno zvezdo, zagledamo Vélikemu vozu nasproti Kasijopejo, sozvezdje iz 5. svetlih zvezd, v podobi plošnatga W, in pri strani skorej na desnem vogalu čerte od Vélikega voza do Kasijopeje dvoje naj svetlejših zvezd na severnem nebu: Vego in Kapelo. Čerta od tečajne zvezde do Kasijopeje nas pelje tje, kamor solnce pride ob času, ko sta si noč in dan enako dolga, tam je bil nekdanj Oven (♈). Da ga sedaj zadenemo, moramo na pol pota med Kasijopejo in Kapelo čerto potegniti do tečajne zvezde in jo še enkrat toliko podaljšati. Od Ovna naprej pa je Junec (♊), kjer se Hiade in Plejade lahko najdejo; unim na vzhodu so pa Dvojčiki (♊). Od tečajne zvezde čez Vélikega voznika zadenemo na Leva (♌), ki se lahko spozná; Rak (♋), ki ne pada tako v oči, je med Levom in Dvojčiki. Od Leva naprej je pa prostor med zverskim krogom in tečajnico čedalje večji. Tukaj so velika, velika sozvezdja: Bootes, Herkulej, Krona in Ofi-

juhij in več manjših; njim na jugu je pa Devica ($\star$) in Tehnica ($\star$); poglej tam dalje v rimsko cesto! tam vidiš dve svetli zvezdi: Labuda (Schwann) in Postojno (Adler); njim na jug so pa: Strelec, Škorpion in Divji kozel. Bolj proti vshodu je pa večje sozvezdje, Andromeda, in nad njim naprej v zverskem krogu je pa Vodnar in Ribe. —

Naj lepši sozvezdje na nočnem nebu skoraj na sredi neba je pa Orion; vidi se pa le mesca novembra, decembra, januarja, februarja in marca; druge mesce je pa sonce preblizo njega. To sozvezdje ima tri velike zvezde na pasu, kateri se imenuje Jakopova palica ali trije kralji. Od Jakopove palice naprej pa je sozvezdje: Vélíka pasja zvezda, in v tem naj svetlejša zvezda vseh nepremičnic Sirius. Naravna čerta od Sirija do zvezde *e* v sozvezdji Vélíkega voza potegnjena zadene ravno Prociona, veliko zvezdo v malem pesu.

To je prva podlaga v spoznavanje zvezd, in če si na vsakem nebem prostoru le eno teh zvezd zapomniš, se boš lahko potovaje po noči pravo pot najdel. Dokler niso ljudje poznali magnetične igle, so se mornarji edino le ravnali po teh zvezdah; divjaki v ameriškanih dobravah na zvezde gledajo, kedar potujejo po zaraščenih gojzdi in neizmernih planjavah. Poljodelci in kmetovavci so opozavali zvezde, in potem ravnali setev, kakor nam piše Virgil (Georgicon l. 1. v 199 et seq.). Dan danes pa kmetje setev ravnajo po godovih v pratiki, ker nam je bolj zložno gledati na pratiko, kakor opazovati zvezde.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXI.

U. Jeli res tolika sreča, da je koj sveto pismo bilo sprejeto v slovenski jezik?

T. Prašáš! Mar ni sveto pismo prvo in božje pismo, na ktero se opirajo vse druge človeške pisanja? „Deus primus et Adami et post etiam Mosis vocalis (si tamen sic dicere licet) Magister et Grammaticus extitit“ — piše naš Adam Bohorič.

U. Da so bili bogovéstniki v starem in novem zavétu prvi vestniki, prvi govorniki in knjižniki, to vém; vendar očítajo nam, da se vseskozi oziramo na sveto pismo in cerkvene ali svete knjige!

T. In to se tebi kadí?! Ali ne veš, da so celó pogani imeli pregovor: „A Jove principium“, kar se reče po slovenski:

Z Bogom začni vsako delo,
Da bo dober tek imelo.

U. Slovenec tudi pravi:

Z Bogom začni, z Bogom tudi končaj,
Srečno boš živel, in prišel v večni raj.

T. Kar je, se vé, še boljše. — Z Bogom se je začelo naše slovstvo, ktero je cerkev osnovala, vodila in pospeševala. Prav iz tega vzroka in v ta namen je sestavil sv. Ciril slovensko pisavo, da bi se prava sv. vera vterdila med Sloveni. Kaj čuda, da so prve slovenske knjige bile svete knjige, in da je v tem duhu napredovalo slovensko slovstvo?

U. In cerkev sama je vodila naše slovstvo?

T. Ne le vodila, tudi branila ga je. Bili so že tedaj nekteri, ki so grajali slovenske knjige, češ, da se ne spodobi nobenemu drugemu narodu imeti bukev svojih razun Hebrejev, Gerkov in Latinov, po Pilatovem pisanji, ktero je napisal na križu Gospodnjem. Ali rimski papež, to slišati, posvari té, ki zabavljajo čez knjige slovenske, rekši, naj se spolni slovo sv. pisma, da hvalijo Boga vsi jeziki, in da razglasujejo veličija Božje (magnalia Dei) z različnimi jeziki, kakor jim da sv. Duh govoriti. Ako kdo graja slovensko knjigo, da bode odločen od cerkve, dokler se spravi ali poboljša; to namreč so volci, a ne ovce, ktere je treba po sadu poznati, da se jih varujemo. (cf. Nestor XX.)

U. Koliko taci volkov bi se zadnje leta in celó danes moglo ločiti iz cerkve, ko bi ta Nestorjeva veljala! — Sreča je bila to zlasti za ljudstvo, kakor piše Znojemski.

T. Za ves narod, se sme reči, ker prav po tej poti, bi djal, je dobil slovenski národ svojo dobro нравno postavo. Povsod kaže slovanski rod nekaj posebno pobožnega; ktero ga vodi v vsem njegovem djanji. In tega naj bi pisatelji njegovi nikar nikjer in nikdar ne prezirali. Tako se je potrebito med Sloveni staro poganstvo in se vkoreninilo novo kresčanstvo. Po njem se je ustanovilo naše slovstvo in razširjati

jela prava olika, in po njem se nam je doslej ohranila narodnost slovanska (vid. Bilý Cyrill a Method str. 78 — 82).

U. Po tem takem je to sreča za vse, tudi za jezičnike?

T. In še kolika! Kaj bi bilo naše staro slovstvo brez sv. pisma in brez cerkvenih knjig? Koliko bi vedili brez njih o slovenskem jeziku v devetem, desetem stoletji itd.? To spozná tudi preučeni Šafařík, da ravno po svetem pismu se je pričelo vzajemno jezikoslovje. Kaj bi bila, pravi, povestnica našega slovanskega jezika, kaj bi bilo naše globše in izvirniše jezikoslovstvo brez staroslovenske prestave svetih pisem in poglavitnih knjig bogoslužbinih od Cirila in Metoda in brez postav sv. Očakov od družih učenih mož, učencev in njih neposrednjih nastopnikov? — Te knjige iz IX. in X. stoletja so neusahljiv studenec za slovanskega jezikoslovca, kateri se prav in popolnoma soznaniti hoče z lastnijo svojega maternega jezika (Šaf. čes. Mus. 1848. I.)

XXII.

U. Da bi Slovani bili tako stari in celo po svojem slovstvu tako slavni, tega premnogi še zdaj ne spoznajo.

T. Zgodovinsko je gotovo, da so se krog l. 500 razprostirali Slovani od sinjega do bledega morja, zlasti ob Labi. Za Karla vélikega pa so se prikazali peteri slovanski rodovi na zgodovinskem pozorišču: karantanski, hrovaški, moravski, česki in polabski.

U. In vsi ti so imeli z njim dosti opraviti, kaj ne?

T. Opraviti so imeli Slovani na zapadu s Franki in potem sosebno z Nemci.

U. Kako so živeli tedaj še Slovani?

T. Živeli so nekdaj slovanski rodovi prosto in vladali se svobodno. Imeli so svoje kneze, vladike in vojvode. Posamne deržine so se polagoma razširile v deržave. Perva taka deržava, ktere spominja povestnica, je bila na zahodu československa (Samo l. 623 — 658). Na jugu ste se bile zgodaj vstanovile hrovaška pa serbska (med l. 620 — 640), in še tisto stoletje se na spodnji Donavi naselijo (l. 678) tuji Bulgari, kateri se poslovenijo in s Slovenci vred zaslovijo v devetem stoletji.

U. Djal si prej, da je deveto stoletje bilo slovensko; zakaj in kako moreš to reči?

T. Ker so se takrat ustanovile mnoge slovanske države in deržavice, ki so rasti jele po kerščanstvu in domačem slovstvu tako, da prej in poznej dolgo ni bilo tolike vzajemne delavnosti med Sloveni, kakor ravno v devetem veku. Tedaj na priliko so se prosteje jeli gibati Slovenci in bližnji Hrovatje (Ljudevit, Zdeslav), vsi že kristijani. Moravske Slované je vladal Mojmir (do l. 846), kateri je prvi osnoval si svobodno slovansko deržavo, katero je vterdil sinovec njegov Rastislav (ali Rastic, do l. 870), prav povzdignil pa jo je Rastislavov sinovec ali bratranec Svatopluk (ali Svetopolk, do l. 894). Rastislav je povabil k sebi na Velehrad solunska blagovestnika Cirila in Metoda, ktera sta že prej pridobila bulgarskega kneza Bogorisa (Boris, l. 861) za sv. vero, in na Velehradu se je bil dal poznej kerstiti tudi česki vojvoda Bořivoj (871). Poljsko deržavo si je postavil (l. 860) Ziemovit, sin Piastov, in rusko na vzhodu Rurik (l. 862). S Českega in iz Moravije je prišlo kerščanstvo na Poljsko (l. 966) pod Mečislavom, na Rusko pa iz Bulgarske s pisavo vred pod Vladimirom (l. 988).

U. To se je zgodilo sicer nekoliko pozneje, ali z ozirom na tiste Slované, ki so bivali v deželah našega sedanjega cesarstva, se sme deveto stoletje imenovati slovansko.

T. Pač res! Velika Moravija je bila tedaj središče slovanske vzajemnosti. Poleg Donave so stali Slovenci, in tu je krepko poganjalo že močno deblo, iz kterega bi se bila v kratkem razrasla mogočna lipa slovanska, ko bi je viharjev sile ne bile zdrobile!

Šolsko blagó.

Skerb za zdravje. Človek mora skrbeti za svoje zdravje. Zdrav človek je vesel in lahko dela in spolnuje svoje dolžnosti. Pregovor pravi: »V zdravem telesu stanuje zdrava duša«. Da boš vedno zdrav in vesel, stori to le:

- 1) O pravem času hodi spat, in vstajaj kmali!
- 2) Bodi čeden!
- 3) Rad se sprehajaj zunaj na prostem zraku!
- 4) Vari se pri igri in delu, da zdravju kaj ne škoduješ!
- 5) Pred vsem se varuj, da ne piješ, kedar si vroč in spehan.
- 6) Vari se, da se ne prehladiš.
- 7) Bodi zmeren pri jedi in pijači!
- 8) Vari se, da ne boš v usta jemal škodljivih reči!

Posebna napaka pri naši mladosti je sedaj tudi ta, da prezgodaj začne piti ali kaditi tobak. Da tobak mladim ljudem zelo škoduje, se jim pozná že na obrazu. Pred 300 leti še naši ljudje niso poznali tobaka; sedaj pa se z njim baha že fantalin, kteremu bi se bolje podal kos kruha v roki, kakor pa smodka v ustih.

Uganjka zastavici v zadnjem listu „Uč. Tovarša“ :

Roza jelodvorska — jutranja zora.

Dopisi in novice.

Iz Štajerskega. V nemškem Gradcu na Štajerskem je družba miloserčnih gospá, ki pomagajo ljudem, kteri bi imeli na kant priti; ta verla družba je že rešila 22. ubogih družin; denarjev je izdala do sedaj 236 gl. 14 kr. Nedavno bi tudi mogla prodana biti hiša nekemu postarnemu učitelju. Kdor vé, kako učitelj mora stiskati, da si kupi hišico, in koliko po navadi učitelji na stare dni dobivajo, — lahko pozná njegovo tugo, ko ima zgubiti kotiček na stare dni. Hiša je bila že v tretje na prodaj; miloserčna družba to zvé, in reši učitelju hišo in dom.

Iz Žalíne. Vem, da mi nihče ne bo očital, če tudi jaz enkrat spregovorim o tukajšnji šoli, ktera je bila vstanovljena to šolsko leto.

Z veliko radostjo povem, da prav marljivo hodijo v šolo ukaželjni otročiči, in se prav radi učé. Hodi jih v vsakdanjo šolo 156, gotovo lepo število za našo lokalijo, za kar smo pa hvaležni našemu blagemu prečastit. župniku M. V., kteremu je izreja domače mladosti res zelo pri srcu. Po več krajih se pritožujejo, da jim sv. Juri šolo sprazni, ali, hvala Bogu! pri nas ne čutimo tega, ker pri nas bodo otroci prvo sv. spoved in sveto obhajilo še le konec šolskega leta opravili, in bodo tedaj radi celo leto v šolo hodili. Tudi ti povem, ljubi „Tovarš“, da smo dobili prav pripraven prostor blizo šole za šolski vert, kterega so nam tudi preskerbeli prečastit. gosp. župnik. Nasadili smo vanj že preteklo pomlad čez 200 drevesic in divjakov, in cepili smo jih že čez 80; in res naš trud ni bil zastonj, ker smo že letos z velikim veseljem šolske otročiče opazovali, kako marljivo že domá po vertih divjake sadé in jih zlahtné. Z Bogom.

J. Žalinski.

Iz Predoselj. Tiče pismo do našega „Tovarša“ mnogim zelo dopada. Namenil sem se o sedanjem veselem pomladnem času nekaj povedati o tici senici. Senic je več verst; naj večja je pri nas velika senica ali jesenica. Nekaj manji so meniškiki ali plava senica, in tudi senica mlakarica; naj manjša od teh je pa gojzdna senica ali pogojzdnica. Vse te senice potrebujejo drevesne dupljine za valjenje in spanje; dolgorepka pa si nareja svojo umetno gnjezdo prosto na drevesih in germih. Senice živé več ali manj celo leto v naših krajih; se združijo v jeseni in po zimi v trope, ter iščejo hrane povsod,

kjer je je kaj. Hrana imenovanih senic pa je le nekaj iz jagod in semen; naj več se jih živí od zaželk, červov, gosenic in njih jajčic; senice so tudi zelo požrešne, potrebujejo veliko hrane, in dvakrat v letu mlade zgođnjajo, ter ležejo ali znesó 6 — 10 jajčic, ter svoje mlade preživljajo le z zaželnkami in njihno zalego. Iz tega se vidi, koliko zaželk pokončajo te koristne tice; so pa tudi posebno zato koristne, ker zaželkina jajčica so jim naj bolj okusna jed. Mi naj še tako pridno in čisto drevesa snažimo, vendar prav malo moremo škodovati drobnim zaželnkam, ker te svoja komaj vidljiva jajčica zastavijo na mladike prav blizo cveta, ktereга potem mala mlada gosenčica komaj iz jajčica zlezajoča poškoduje ali celo požre. Ako se prešteje in zvc, da teh zaželkinih jajčic 50.000 — 100.000 en lot tehta, da pa senica vsaki dan toliko téh požrè, kolikor sama tehta, se lahko misli in tudi vidi, koliko teh škodljivih merčesov senice uničijo, in kako škoda je za eno samo senico, ako mora pred svojim časom poginiti. Akoravno se senice zelo hitro množijo, jih vendar veliko pogine, posebno po zimi, pa ne zavoljo mraza, ampak zato, ker so drevesa močno s snegom pokrite, posebno pa z ivjem ali poledico, ker ne morejo do hrane, in tako morajo glada poginiti.

Na ta način ostane čez zimo komaj deseti del senic, ki so v jeseni živele. Imamo gotovi vzrok, da senice kot naše naj boljše pomočnice skerbno varujemo, in da jih na vse mogoče načine podpiramo. Pred vsem skušajmo z besedo in djanjem otroke podučevati, da ne bodo ljubim živalicam pobirali jajčic, da jim ne bodo jemali mladičev in jih terpinčili. Ne pustimo tako koristnih tičkov, posebno senic, jeseni loviti. Delajmo z vso močjo, da mladost in odrasčeni ne bodo senic lovili, in jih v kletko ali med okna zapirali, ter tako po nepotrebnim manjšali te tako zelo koristne živalice. Komur je sadno drevje le količakaj pri sercu, naj ne le samo dobro redí in snaži drevesa, temuč naj privabi tudi koristnih tic na svoj vert. Če je po zimi veliko snega, da si tički okoli hiš iščejo hrane in varstva, posiplji jim živeža, za senice bučnih pešek in semena od solčnih rož, in ta majhna hrana, ti bo donesla veliko dobička. Treba je pa tudi otroke vaditi in podučevati, da tičev ne preganjajo ne iz nevednosti, ne iz neusmiljenja. — Naj ti k sklepu, dragi „Tovars“, še povem, koliko se stori, ako otroci radi vbogajo in so pridni. Ker je letos kebrovo leto, smo pri nas s šolarji napovedovali kebrov vojsko. Vsaki dan mi mora vsak otrok vsaj nekaj teh živalic prinesti, ter jih v šoli soštejemo za vsako klop posebej, dekleta skup, dečki skup. Izgledni učenci imajo zapisnik, ter na tanko zapisujejo, koliko jih je kdo vsaki dan sabo prinesel. Potem jih vsaki dan drugi na tabli sošteje, in kakšno veselje je, ko vidijo, koliko so jih ta dan, koliko drugi dan vjeli, in kateri več. To je živo! Učencev imamo 170 dopoldanskih in popoldanskih, in glej, kakor se vidi iz zapisnika, smo v 8 dneh vjeli 195.636 kebrov. Meril jih še nisim; vem, da jih je blizo 4 do 5 mernikov, ktere vse pomorjene v zemljo pokopljemo. Ko bi vedili šolarji, da bi kaj zanje dobili, bi jih gotovo v Pariz k razstavi poslali. Da si mi zdrav, ljubi „Tovars!“

Jan. Sajé.

Z pod Zelenega verha. Človek sedaj ne vé, pri čem da je. Nekteri pri nas pravijo: „Čemu bi sedaj otroci hodili po 4 ali celó 6 let v šolo, ker se ne učé drugega, kakor po domače brati, pisati, nekaj številiti in po verhu še nekaj moliti, drugega pa nič. Včasí smo se pa tudi učili nemški; smo po nemški brali, pisali, govorili in tudi po nemški molili; takrat smo imeli v šoli saj kaj opraviti, sedaj pa“ — Drugi nočejo nič slišati o nemškem jeziku, ter le hočejo vse po slovenski; krajnjščina, saj kakor mi govorimo, jim še ni po volji. Dragi „Tovars, povej vendar, kaj je pravo! *) R.

Iz Ljubljane. Njih Veličanstvo, presvetli cesar so našega vikšega šolskega oglednika, prečastitega gospoda Jurja Zavašnika, poslavlili z redom Franc-Jožefovim.

— Prečastiti gospod dr. Jan. Semen, profesor bogoslovja, je imenovan konsistorni svetovavec.

— M. M. Pred nekterimi dnevi so dunajski listi in za njimi tudi graška „Tagesposta“, zdihovali, da to, kar opovira šolstvo po drugih deželah, zaderževalo bo tudi njeno napredovanje na Ogerskem. Vsak bo mislil, to je gotovo slaba učiteljska plača! O kaj še? To je vse kaj drugega! Ali je mar vnemarnost ljudstva do šole, ali prepíčlo izobraževanje učiteljev? — Vse to ne, ampak, dokler bo šola v cerkvenih verigah, ne bo se svobodno gibala in ljudstva do blažene omike vodila. Vsaj tako beremo dan na dan po časnikih, katerih geslo je omika in svoboda, zakaj bi jim li ne verjeli? Kaj pa je takega, da so kavrani ta stran in uno stran Litve tako enoglasno začeli peti?

Ogerski minister za poduk in bogočastje, baron Jožef Eötvös, je dopisal milostljivemu gospodu Janezu Simor-u, pervostolniku ogerskemu, in mu je naznanjal, da je nastopil svojo službo, ter reče k sklepu, da se nadja, da ga bo milostljivi nadškof, kot pervostolnik rimske katoliške cerkve na Ogerskem, domoljubno podpiral s svojim svetom, s skušnjo in veljavo, da se pospešuje to, kar je veri in šoli v korist in blagor.

Iz odgovora milostljivega nadškofa povzamemo nektare čertice, ktere so dan danes za cerkveno in politično stanje v Avstriji in tudi drugod zeló pomenljive in važne:

„Mislim, da Vi, prevzvišeni gospod, kot zvesti sin katoliške cerkve, s katero se je začela ogerska vstava in omika, ne bote nikdar dovolili, da bi Vaši vradniki pozabili pravic, ktere cerkvi zagotovljajo neodvisnost, ker ta je bistveno združena z cerkveno samostalnostjo. Vi ne bote nikdar dopustili, da bi ljudje, kteri katoliške cerkve ne poznajo, šolo, ktera pripravlja versko življenje cerkvi, iz ktere je izšla, iz naročja, tergali — sicer bi bilo večini ljudstva, ki želí prave omike, nemogoče pridobiti si verske in katoliške zavesti. Vi ne bote dopuščali, da bi se lepa zastopnost med cerkvijo in deželno oblastnijo s presego le količkaj motila, ker le tam, kjer ona kraljuje, je mogoče da ljudstvo v miru vživa omiko, svobodo in materialno blagostanje; posebno pa ona pripomore, da si serce, ki koperni po višjih duševnih

dobrotah, zadobiva lepih čednosti in verskega prepričanja. Katoliško ljudstvo gleda zaupljivo na me; vedoma ga nočem nikdar motiti, ker le tako se zavaruje blagor naše ljube domovine; vera in domovina mi dolžnost nalagata, da v zvezi z vami skerbim za domovino“. Te prvostolnikove besede, ktere na tanko povedo, kaj nadškof želé, namreč samostalnost in pravice za katoliško vero in cerkveno nadzorništvo v šoli, niso bili svobodljubom ta stran in unstran Litve po godu, očitali so mu nesterpnost, ošabnost, še celó upor zoper deželsko oblast. — Kavrani so si po vseh deželah podobni, in njih petje je povsod lepo doneči „kra, kra!“

— Gospod Anton Kunšič, učitelj v Nemški Loki na Kočevskem, je dal na svetlo zvezek čveteroglasnih cerkvenih pesem, — hčerice mladega očeta, pa vendar že precej zale in čverste. Dobivajo se v Ljubljani v Egerčini tiskarnici in tudi pri skladatelji v Nemški Loki.

— Po nekem višjem ukazu je v srednjih šolah (v gimnaziji in realki) za šolska spričala ustanovljena ta le lestvica, ki se po nemški tako le glasi:

za nravnost (Sitten): musterhaft, lobenswerth, entsprechend, minder entsprechend, nicht entsprechend;

za pridnost (Fleiss): ausdauernd, befriedigend, hinreichend, ungleichmässig, gering;

za napredovanje (Fortgang): ausgezeichnet, vorzüglich, lobenswerth, befriedigend, genügend, nicht genügend, ganz ungenügend.

— Šolski in drugi časopisi pišejo, da bodo o letošnjih šolskih praznikih imeli nemški učitelji véliki zbor na Dunaji in tudi v Hildesheimu na Hanoverskem, kamor se bo sošlo sila veliko nemških učiteljev in kamor bo tudi dunajsko mestno svetovavstvo poslalo 3 učitelje. To je prav; kaj pa, ko bi tudi mi slovenski učitelji imeli enkrat enako zborovanje! Kar tekne unim, bi morda teknilo tudi nam.

— V Ameriki je prepovedano v šolo hoditi otrokom, ki še niso spolnili 7. leta; pravijo, da prezgodnji šolski poduk škoduje mladini na telesu; morda imajo prav.

Premembi v učiteljskem stanu.

G. Peter Kapun, učitelj v glavni šoli v Ipavi, je prestavljen v glavno šolo v Černomelj, na njegovo mesto v Ipavo pa g. Blaž Ambrožič, učitelj v Černomlju.

*) Take in enake vprašanja je „Tov.“ že večkrat prav na drobno presresoval in povedal kaj je pravo. Zdi se nam, da ne berete preradi ne „Tov.“, pa tudi ne drugih domačih listov, in da je to vaše vprašanje za „Tov.“ le nekaka limanica, na katero pa se „Tov.“ ne usede. Pa vse brez zamere! Vredn.

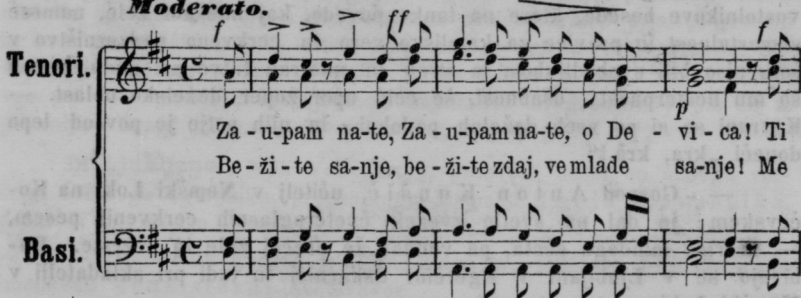
Šmarnica. *)

Fr. Sr. Adamič.

Moderato.

Tenori.

Basi.

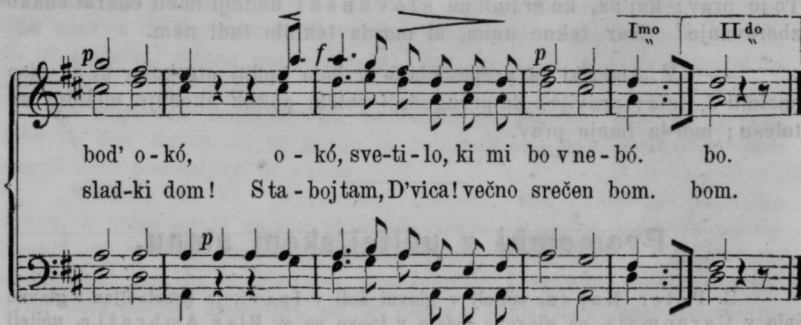

Za - u - pam na - te, Za - u - pam na - te, o De - vi - ca! Ti
Be - ži - te sa - nje, be - ži - te zdaj, ve mlade sa - nje! Me

mo - ja bo - di, mo - ja to - lažni - ca! Mi zvezda, Mi zvezda tvoje
drugo ča - ka, dru - go u - ži - va - nje. Nebeška, Nebeška hiša,

Mi zvezda tvoje,
Nebeška hi - ša,

bod' o - kó, o - kó, sve - ti - lo, ki mi bo v ne - bó. bo.
slad - ki dom! Sta - boj tam, D'vica! večno srečen bom. bom.

o - kó,
S taboj,

*) Glej Praprotnikove „Pesmi, cerkvene in druge“, str. 56, tretji odstavek, 5. versto!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.